

Богдан Копильчак

Наталія Чопко, к. е. н

Львівський національний університет імені Івана Франка, Україна

МОЛОДІЖНІ ГРОМАДСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Bohdan Kopylchak

Nataliia Chopko, PhD in Economics

Ivan Franko National University of Lviv, Ukraine

YOUTH NGOS IN THE CONTEXT OF THE IMPLEMENTATION OF THE STATE YOUTH POLICY IN UKRAINE

The article is devoted to the main models of cooperation between state authorities and youth NGOs in Ukraine are considered in this paper. Authors research guidelines of the development of youth policy in Ukraine in the context of youth organizations. Methods of influence of youth non-governmental organizations on the formation and implementation of state youth policy in Ukraine are investigated. The authors analyze financial indicators of cooperation between government institutions and youth NGOs in Ukraine. The authors propose scientifically ground recommendations for public authorities that address specific issues of using youth NGOs as the main tool for shaping and implementing state youth policy in Ukraine.

Keywords: government institutions, youth NGOs, state youth policy, public funding, civil society.

Постановка проблеми. Молодіжні громадські організації для багатьох юнаків та дівчат стають першим реальним проявом їх ініціативності, організованості та лідерських якостей в громадянському суспільстві. Діяльність членів організації в основному спрямована на реалізацію власних прав та бажань у найкоротші терміни з максимальним результатом. Саме тому інститути державної влади, які заявляють про розвиток громадянського суспільства, зобов'язані ефективно використовувати мотивацію молоді для реалізації державної молодіжної політики.

В сучасних умовах розвитку громадянського суспільства вплив молодіжних громадських організацій на державну молодіжну політику зріс у декілька раз і почав проявлятися у найрізноманітніших формах. При цьому діяльність молодіжних громадських організацій досі зосереджена в основному на реалізації власних програм, а не на стабільному розвитку молодіжної політики. Таким чином інститути державної влади в особі молодіжних громадських організацій отримують конкурента, а не партнера в сфері реалізації молодіжної політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика впливу молодіжних громадських організацій на формування та реалізацію державної молодіжної політики в контексті іноземних країн є актуальною у працях таких науковців, як: Njuguna Ng'ethe, Nicholas R. Micinski, Carolyn L. Hsu, Dr Ben Lohmeuer. Про механізми формування та реалізації молодіжної політики в Україні свої роботи публікували такі вчені, як: Метьюлкіна Віра, Євгеній Бородій, Микола Перепелиця, Станіслав Цибін, Віра Мотречко, Валентин Орлов, Іван Парубчак та багато інших. При цьому молодіжні громадські організації як основний інструмент реалізації державної молодіжної політики в Україні розглядають Андрій Парубій, Юрій Юзич, Лариса Жигун, Васирина Дибайло, Константин Захаренко, Марина Канавець, Олег Кулініч, Константин Плоський, Ігор Артеменко та багато інших дослідників. Однак, вченими не досягнуто єдності в тлумаченні основних засад співпраці державних інституцій та молодіжних організацій для досягнення цілей молодіжної політики.

Мета статті полягає в аналізі впливу молодіжних громадських організацій на державну молодіжну політику в Україні та розробці науково-обґрунтованих рекомендації для її сталого розвитку.

Виклад основного матеріалу. Формування молодіжної політики молодіжними громадськими організаціями відбувається на трьох рівнях співпраці з її суб'єктами. На першому рівні молодіжні

громадські організації здійснюють свою діяльність відповідно до запитів суспільства у співпраці з іншими інститутами громадянського суспільства. На другому рівні молодіжні громадські організації намагаються залучити до розвитку громадянського суспільства комерційні організації, що займаються бізнесом. На третьому рівні молодіжні громадські організації намагаються відповідати запитам та принципам державної молодіжної політики в процесі її реалізації.

На думку вченого Г. Вільямсона¹, молодіжні громадські організації є ключовим інструментом участі молодих людей та мають потенціал, щоб відігравати ключову роль у реалізації молодіжної політики, починаючи від консультування щодо конструктивного розвитку до надання адресних соціальних послуг як партнерів.

На сьогодні в Україні задекларовані інститутами державної влади принципи молодіжної політики покликані сприяти ініціативності молодіжних та інших громадських організацій у сфері реалізації державної молодіжної політики. Серед головних принципів державної молодіжної політики виділяють:

- повагу до поглядів молоді та її переконань;
- надання права і залучення молоді до безпосередньої участі у формуванні й реалізації політики та програм, що стосуються суспільства;
- правовий та соціальний захист молодих громадян, перш за все осіб, які не досягли 18 років, з метою створення необхідних стартових можливостей для їх повноцінного соціального становлення та розвитку;
- сприяння ініціативі та активності молоді в усіх сферах суспільства.

Дані принципи реалізуються через визначену модель співпраці органів державної влади та місцевого самоврядування з молодіжними громадськими організаціями, в якій суб'єкти займають місця наближені до партнерських. Загалом модель співпраці в Україні не має прямих аналогів у інших країнах. При цьому у діючій моделі можна знайти елементи чотирьох загальноприйнятих моделей співпраці.

1. Модель співуправління, яка передбачає розподіл влади, відповідальності та підзвітності у сфері молодіжної політики між усіма її суб'єктами;
2. Колегіальна модель, яка передбачає наявність постійної представницької структури, такої як молодіжна рада, молодіжний парламент чи молодіжний форум;
3. Дорадча модель, яка передбачає спільні з молоддю наради;
4. Модель відкритої координації, яка передбачає винесення на загальне обговорення з молоддю у форматі діалогу усіх ініціатив уряду.

Початок її формування варто розглядати з моменту ухвалення Закону України «Про молодіжні та дитячі громадські організації», що визначає особливості організаційних і правових засад утворення та діяльності молодіжних і дитячих громадських організацій та державні гарантії забезпечення їх діяльності². Статтею 8 та 9 цього Закону встановлено основні межі співпраці молодіжних громадських організацій та держави через нормування участі молодіжних громадських організацій у підготовці та прийнятті рішень з питань державної політики щодо дітей та молоді. При цьому у статті 9 зазначені форми державної підтримки молодіжних громадських організацій:

1. надання молодіжним громадським організаціям інформації про державну політику щодо дітей та молоді;
2. подання методичної та організаційної допомоги з питань соціального становлення та розвитку молоді та дітей;
3. сприяння створенню підприємств, установ та організацій, які надають послуги молоді та дітям або сприяють зайнятості молоді.

У фінансовому плані держава сприяє зменшенню витрат молодіжних громадських організацій на бюрократичні процедури, звільняючи організації від сплати за державну реєстрацію та збору за реєстрацію символіки. Усвідомлюючи необхідність стратегічного розвитку молодіжних громадських організацій, у Законі визначено, що «членські внески і добровільні пожертвування, отримані від юридичних та фізичних осіб, що спрямовуються на здійснення статутної діяльності

¹ Williamson, H. (2002). *Supporting young people in Europe: Principles, policy and practice*. Strasbourg: Council of Europe Publishing, 47.

² Закон про молодіжні та дитячі громадські організації ст. 1, 1999 (Верховна Рада України). *Відомості Верховної Ради України*, 1, 2.

молодіжних громадських організацій та їх спілок, не є об'єктом оподаткування». Також органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування надають фінансову підтримку діяльності молодіжних організацій і їх спілок у межах повноважень, визначених законом, залучаючи їх до виконання замовлень для державних та місцевих потреб на конкурсних засадах. Головними перевагами проведення таких конкурсів є те, що вони мали щорічний системний характер, сприяли ініціативі молодіжних громадських організацій та задовольняли інтереси учасників проектів та заходів, які перемогли у конкурсах.

Бюрократичну складову моделі співпраці регулює Порядок проведення конкурсу з визначення програм (проектів, заходів), розроблених інститутами громадянського суспільства, для виконання (реалізації) яких надається фінансова підтримка (далі Порядок), затверджений Кабінетом Міністрів України 12 жовтня 2011 року. Впровадження у 2011 році нового Порядку було відповіддю на Молодіжний вимір Плану дій Ради Європи для України (2011-2014 рр.) «Партнерство заради реформ» (далі План). У рамках Плану в жовтні 2013 року видавництвом Ради Європи було представлено посібник «Молодіжна політика в Україні. Висновки Команди міжнародних оглядачів Ради Європи». Командою міжнародних оглядачів (КМО) у даному посібнику¹ було розглянуто дві теоретичні моделі молодіжного розвитку, які мали місце у нашій державі: патерналістська та відкрита.

Модель патерналістського розвитку передбачає, що дорослі скеровують і повністю управляють концепцією розвитку молоді. Така модель обмежує волю молодих осіб, в рамках сприйняття дорослими їх поведінки та вигляду. Модель відкритого розвитку дозволяє молоді визначати пріоритети та методи здійснення молодіжної політики через прояв ініціативи та прийняття рішень. Згідно з твердженням експерта опублікованого у Висновках² розвиток молодіжної політики, починаючи з 1991 року, являв собою перехід від патерналістської до відкритої моделі.

При цьому модель розвитку повинна спиратися на державну модель реалізації молодіжної політики. З одного боку держава виступає гарантом безпеки і розвитку, спрямовуючи молодь у рамках власних можливостей. З іншого боку, бажання молоді не обмежуються можливостями держави, що змушує їх вибудовувати індивідуальний шлях розвитку.

Державною службою молоді та спорту України (ДСМС) у 2012 році, базуючись на завданнях, передбачених у Державній цільовій соціальній програмі «Молодь України» на 2009-2015 роки, було представлено на розгляд КМО такі 3 пріоритетні сфери молодіжної політики та зв'язки між ними (рис. 1): здоровий спосіб життя, зайнятість молоді, патріотичне виховання.

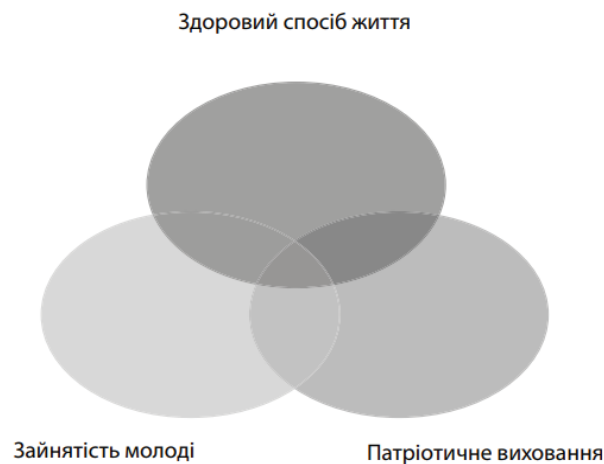

Рис. 1. Пріоритетні сфери молодіжної політики в Україні на 2012 рік

*Джерело*³

¹ Krzaklewska, E., Williamson H. (2013). *Youth policy in Ukraine – Conclusions of the Council of Europe International Review Team*, Strasbourg: Council of Europe Publishing, 31.

² Там само, 33.

³ Там само, 52.

Після консультацій та активної участі активістів з молодіжних громадських організацій у 2016 році була представлена нова Державна цільова соціальна програма «Молодь України» на 2016-2020 роки (Програма), де попередньо визначено 8 основних завдань, які фінансувалися з державного та місцевих бюджетів. Однак у 2017 році вона була доповнена 9 пунктом з окремим фінансування з державного бюджету. Перелік цих завдань має такий вигляд¹:

1. Формування громадянської позиції і національно-патріотичне виховання молоді;
2. Популяризація та утвердження здорового і безпечного способу життя та культури здоров'я серед молоді;
3. Набуття молодими людьми знань, навичок та інших компетенцій поза системою освіти (розвиток неформальної освіти);
4. Створення умов для працевлаштування молоді (забезпечення первинної і вторинної зайнятості та самозайнятості молоді);
5. Створення умов для забезпечення молоді житлом;
6. Забезпечення партнерської підтримки молоді, що проживає на тимчасово окупованій території України, та внутрішньо переміщених осіб;
7. Надання фінансової підтримки молодіжним та дитячим громадським організаціям;
8. Забезпечення міжнародного молодіжного співробітництва;
9. Надання фінансової підтримки молодіжній організації «Пласт – Національна скаутська організація України».

Беручи до уваги завдання, доцільно сформувані 8 пріоритетних сфер розвитку молодіжної політики, в яких молодіжні громадські організації повинні виступати основним інструментом її реалізації: патріотичне виховання, здоровий спосіб життя, неформальна освіта, зайнятість молоді, безпека та комфорт, залучення молоді, міжнародне молодіжне співробітництво та скаутинг.

Рис. 2. Модель співіснування сфер державної молодіжної політики

Джерело: розроблено авторами

Як видно з рис. 2 зв'язки між сферами та їх вплив одна на другу дуже різноманітні. Багато заходів та проєктів проводяться одночасно у 2 або більше сферах. Таким чином можна говорити про

¹ Державна цільова соціальна програма "Молодь України" на 2016-2020 роки, 2016 (Кабінет Міністрів України). *Офіційний вісник України*, 21, 9, 828.

те, що кожна сфера частково здатна перетнутися з іншою. Важливо все ж зауважити, що сфера зайнятості молоді, міжнародного співробітництва, а також сфера безпеки та комфорту повинні реалізовуватися окремо від інших сфер. При цьому завдання у сфері неформальної освіти зазвичай найзручніше реалізовувати у співпраці зі сферами патріотичного виховання та здорового способу життя. Сфера скаутингу стала пріоритетною лише через рік після впровадження Програми на 2016-2020 роки. При цьому вона є хорошою реакцією на вплив сфери залучення молоді і конкретизує її виняткову цінність в розвитку молодіжної політики.

Ще у 2013 році у Висновках¹ КМО запропонувала методи впливу молодіжних громадських організацій на реалізацію молодіжної політики, які актуальні і по сьогодні:

1. Розробка законодавства.
2. Участь у грантових конкурсах та отримання фінансової підтримки на проекти у сфері молодіжної політики (національного та місцевого рівнів).
3. Пряма дія/вплив, навіть тоді, коли на заходи не може бути виділено жодної фінансової чи інституційної підтримки.

Модель співпраці інститутів державної влади з молодіжними громадськими організаціями передбачає участь останніх у процесі розробки та вдосконаленні законодавчих ініціатив, які мають вплив на реалізацію державної молодіжної політики. Серед великої кількості Законів та Постанов, які діють і по сьогодні, найбільшу увагу привертають законодавчі акти, які чекають на своє затвердження. Першим є Проект Закону України № 3621 «Про молодь», що має бути затверджений Верховною Радою України, а другим – Закон України № 10184 «Про державне визнання і підтримку Пласту – Національної скаутської організації України».

Законом «Про молодь» організації намагаються запровадити принципи Європейської хартії участі молоді в національній молодіжній політиці та державну підтримку молодіжних ініціатив. Він також передбачатиме визнання молодіжної роботи, посилення участі молоді в процесі ухвалення рішень органами влади, запровадження інституційної підтримки молодіжних організацій та створення Національного фонду підтримки молодіжних ініціатив, що надаватиме кошти та фаховий супровід реалізації ініціатив молоді.

Державне визнання і підтримка Пласту – Національної скаутської організації України – це безпрецедентний крок в молодіжній політиці України. З історичного аспекту це нагадує вирішення інститутами державної влади однієї організації над іншими, подібно до Всесоюзного Ленінського комуністичного союзу молоді. Однак реалії сьогодення показують, що протягом усієї історії незалежності України НСОУ Пласт реалізовував незліченну кількість заходів і проектів спрямованих на розвиток молодіжної політики у пріоритетних сферах, визначених державою без її підтримки. Саме тому підтримка НСОУ Пласт окремим Законом України – це визнання повсякденного впливу молодіжної громадської організації на реалізацію державної молодіжної політики.

Інші молодіжні громадські організації, для того щоб показати свій вплив на реалізацію державної молодіжної політики, беруть участь у грантових конкурсах та отримують фінансову підтримку на розроблені заходи та проекти. Сукупність усієї фінансової підтримки і її частка у бюджеті визначають рівень впливу молодіжних громадських організацій на реалізацію державної молодіжної політики.

Значним недоліком у контексті фінансової співпраці держави з молодіжними громадськими організаціями є реальне недофінансування ініціатив у порівнянні з плановими. Ця тенденція відбувається з року в рік що показує, як і низьку зацікавленість самих організації у дотриманні високого рівня реалізації проектів відповідно до умов конкурсів, так і слабку зацікавленість держави у зростанні таких ініціатив.

Незважаючи на ініціативи з боку національних активістів та закордонних експертів з питань молодіжної політики, розвиток можливостей молоді та молодіжних організацій в сукупності має другорядний статус у діяльності профільних міністрів та міністерств. Планові значення² фінансування молодіжної політики є надзвичайно малими і у 2018 році становили лише 1,7% від обсягів бюджету профільного Міністерства молоді та спорту.

¹ Krzaklewska, E., Williamson H. (2013) *Youth policy in Ukraine – Conclusions of the Council of Europe International Review Team*, Strasbourg: Council of Europe Publishing, 47.

² Закон про Державний бюджет України на 2018 рік, 2018 (Верховна Рада України). *Відомості Верховної Ради України*, 3-4, 5, 26.

Фінансова підтримка, яка зосереджена у бюджеті виключно на молодіжні громадські організації визначена у пункті 5 Програми¹ на 2009-2015 роки та у пункті 7 Програми² на 2016-2020 роки.

З 2009 по 2015 рік Програма була розроблена так, що кошти надходили з державного бюджету та інших джерел. Однак значні розбіжності між плановими та реальними витратами за перші 3 роки змусили Міністерство внести корективи і запровадити виділення коштів з міського бюджету як одного із джерел надходжень, починаючи з 2012 року.

Для визначення місця молодіжних громадських організацій в системі державної молодіжної політики, варто розглянути обсяги надання їм фінансової підтримки у відношенні до загального обсягу коштів передбачених на реалізацію молодіжної стратегії та окремих її завдань. Важливо розуміти, що планові показники на 2009-2015 роки були визначені та розроблені у 2008 році, тоді як планові показники на 2016-2017 роки – у 2015 році.

При розробці Програми на 2009-2015 роки Міністерство намагалося відійти від патерналістської моделі державної політики щодо молоді та нав'язати співпрацю з молодіжними громадськими організаціями. Міністерство планувало це реалізувати, виділяючи від 73% до 79% коштів, передбачених на молодіжну політику на пряму молодіжним громадським організаціям (табл. 1).

Таблиця 1

Планове фінансування Програми на 2009-2015 роки

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Кошти із державного та місцевого бюджету, а також інших джерел, тис. грн	21500	34651	37351	38551	41051	43551	46051
З них на діяльність молодіжних організацій, тис. грн	17000	25500	27550	29500	31450	33400	35350
Частка, %	79,07	73,59	73,76	76,52	76,61	76,69	76,76

Джерело: розраховано авторами на основі³

Реальні показники свідчать про часткове повернення до патерналістської моделі у 2012 році, коли держава реалізує кошти за рахунок власних заходів (табл. 2). Якщо у 2009 році на молодіжні громадські організації було виділено 71,49% коштів, у 2010 році – 82,1%, у 2011 – 84,18%, то надалі молодіжні громадські організації могли реалізовувати за власними потребами лише третину від усіх бюджетних коштів.

Таблиця 2

Реальні обсяги фінансування Програми на 2009-2015 роки

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Кошти із державного та місцевого бюджету, а також інших джерел, тис. грн	8643	7716	14705	44697	54668	65154	61837
З них на діяльність молодіжних організацій, тис. грн	6179	6335	12378	17513	18379	20519	21709
Частка, %	71,49	82,10	84,18	39,18	33,62	31,49	35,11

Джерело: розраховано авторами на основі⁴

¹ Державна цільова соціальна програма "Молодь України" на 2009-2015 роки, 2009 (Кабінет Міністрів України). Офіційний вісник України, 7, 50, 217.

² Державна цільова соціальна програма "Молодь України" на 2016-2020 роки, 2016 (Кабінет Міністрів України). Офіційний вісник України, 21, 9, 828.

³ Державна цільова соціальна програма "Молодь України" на 2009-2015 роки, 2009 (Кабінет Міністрів України). Офіційний вісник України, 7, 50, 217.

⁴ Там само.

Можна припустити, що причиною цього стали незадовільні результати реалізації завдань державної молодіжної політики молодіжними громадськими організаціями. Зростання абсолютних значень показує, що чиновники не вірили у можливість молодіжних громадських організацій повністю забезпечити реалізацію базових завдань через використання бюджетних коштів за усіма пріоритетними напрямками. Таким чином, ми можемо стверджувати про повернення до патерналістської моделі розвитку державної молодіжної політики, в якій молодіжним громадським організаціям була відведена обмежена роль у захисті прав і бажань молоді.

Щодо планового фінансування молодіжних громадських організацій у Програмі на 2016-2020 роки, то відсоткове відношення до загальної суми коштів було передбачене на рівні 19-22% (табл. 3). В реальності молодіжні громадські організації отримали у 2016 році 23,06% від загального фінансування, а у 2017 році – 22,11%, що трохи вище від запланованого.

Таблиця 3

Планове фінансування Програми на 2016-2020 роки

	2016	2017	2018	2019	2020
Кошти із державного та місцевого бюджету, а також інших джерел, тис. грн	59460	94821	105449	115550	126005
З них на діяльність молодіжних організацій, тис. грн	13631	18392	20637	22892	25299
Частка, %	22,92	19,40	19,57	19,81	20,08

Джерело: розраховано авторами на основі¹

Це дозволяє нам зробити висновок, що інститути державної влади розглядали молодіжні громадські організації лише як на один із декількох інструментів, за допомогою яких можлива реалізація державної молодіжної політики, і частка фінансування якого поступово знизилася з 75% до 20% від суми передбачених бюджетних коштів.

Відмінність реальних показників фінансової підтримки інститутами державної влади молодіжних громадських організацій із плановими з 2009 по 2017 роки вказує на складність передбачення і контролю за реалізацією цільових коштів (табл. 4). Профільне Міністерство неодноразово переглядало і змінювало у Програмах та бюджетах планові показники з усіх джерел надходжень, що не сприяло стабільному стратегічному розвитку співпраці між інститутами державної влади та молодіжними громадськими організаціями.

На рис. 3 помітна динаміка, згідно з якою реальні показники надходжень з державного бюджету максимально близькі до планових лише у перший рік виконання Програми, в інші роки ця динаміка є негативна, що свідчить про відсутність розуміння стратегічного управління в державі, так як молодіжні громадські організації потребують стабільного розвитку та співпраці, а також усвідомлення, що інститути державної влади будуть виконувати задекларовані норми.

Також спад реальних показників у 2014 році спричинила революційна зміна влади та відсутність коштів на казначейському рахунку держави. Оскільки, що планові показники 2014 року розроблялися у 2008 році з розрахунком на щорічне зростання надходжень, це зумовило таку велику різницю. Таким чином за 5 років з 2008 по 2013 рік плановий показник на 2014 рік скоротився на 27,56%, а плановий показник на 2015 рік – на 27,05%.

З чого можна зробити висновок, що незважаючи на декларований у зазначений період позитивний ріст економіки і ВВП, інститути державної влади були нездатні зреалізувати передбачену суму бюджетних коштів, а змушені були вдаватися до скорочення державних витрат. Таким чином, найбільша різниця між плановим і реальним показником у 2014 році зумовила зменшення передбачених для молодіжних громадських організацій коштів на 83%.

¹ Державна цільова соціальна програма "Молодь України" на 2016-2020 роки, 2016 (Кабінет Міністрів України). *Офіційний вісник України*, 21, 9, 828.

Обсяги фінансування молодіжних громадських організацій

	Indicator	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Кошти профільного Міністерства, тис. грн.	Планові показники	5000	12200	13050	13900	14750	15600	16450	7000	10000
	Реальні показники	4634	4751	9284	9676	10000	2655	7367	6291	6554
Кошти з місцевого бюджету, тис. грн.	Планові показники								4881	5892
	Реальні показники				4612	5045	5452	5709	4881	5892
Інші джерела фінансування, тис. грн.	Планові показники	12000	13300	14500	15600	16700	17800	18900	1750	2500
	Реальні показники	1545	1584	3095	3225	3333	3767	4000	2324	2290
Всього	Планові показники	17000	25500	27550	29500	31450	33400	35350	13631	18392
	Реальні показники	6179	6335	12378	17513	18379	11874	17076	13496	14735

Джерело^{1,2}

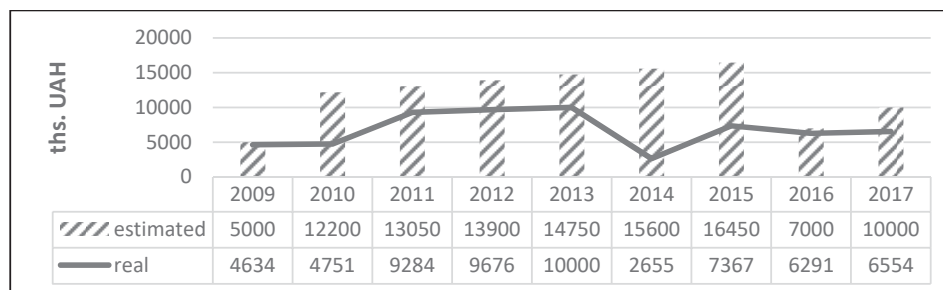

Рис. 3. Характеристика надходжень коштів від профільного міністерства

Джерело: розроблено авторами на основі^{3,4}

Загалом, з впровадженням у 2011 році нового Порядку проведення конкурсу з визначення програм (проектів, заходів), розроблених інститутами громадянського суспільства, для виконання (реалізації) яких надається фінансова підтримка Міністерство отримало механізм розподілу надходжень між державним та місцевими бюджетами. Це дозволило молодіжним громадським організаціям отримати кошти від місцевих бюджетів, які планово не були передбачені до 2015 року.

Отже, сума реальних надходжень до організацій від державного та місцевих бюджетів у 2012 році перевищила планові показники на 2,8%, а у 2013 році – на 2%.

¹ Державна цільова соціальна програма "Молодь України" на 2009-2015 роки, 2009 (Кабінет Міністрів України). Офіційний вісник України, 7, 50, 217.

² Державна цільова соціальна програма "Молодь України" на 2016-2020 роки, 2016 (Кабінет Міністрів України). Офіційний вісник України, 21, 9, 828.

³ Державна цільова соціальна програма "Молодь України" на 2009-2015 роки, 2009 (Кабінет Міністрів України). Офіційний вісник України, 7, 50, 217.

⁴ Державна цільова соціальна програма "Молодь України" на 2016-2020 роки, 2016 (Кабінет Міністрів України). Офіційний вісник України, 21, 9, 828.

У випадку з іншими джерелами надходження Міністерство при розробці Програми значно переоцінило можливість. Темпи щорічного зростання показників наближені один до одного (11-6% для планових та 3-6% для реальних), однак в абсолютних значеннях помітна велика різниця (рис. 4).

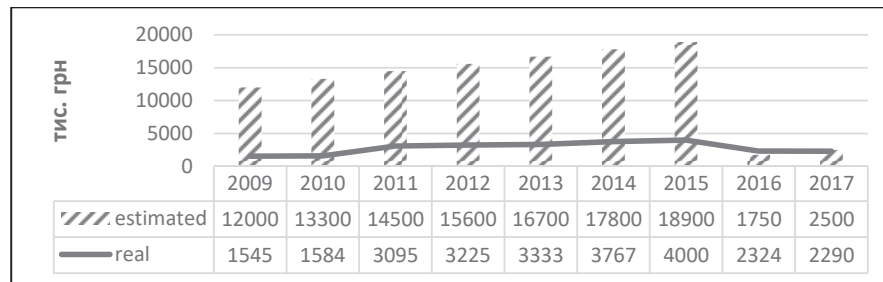

Рис. 4. Характеристика надходжень коштів з місцевого бюджету

Джерело: розроблено авторами на основі¹²

Різниця між плановими надходженнями для організацій та реальними становить 10 455 тис. грн або 777,7%. Це означає, що молодіжні громадські організації в 2009 році отримали в 7,7 раз менше ніж це було передбачено Програмою на 2009-2015 роки. Ця ситуація тривала аж до впровадження Програми на 2016-2020 роки, в якій Міністерство визначило плановий показник 2016 року на 32,8% або 574 тис. грн. менший, ніж виявився реальний показник. Впродовж 2009-2015 років Міністерство вносило зміни у планові показники інших джерел надходжень. Так, для 2015 року обсяг грошових коштів був передбачений у розмірі 4 000 тис. грн., що у 4,725 раз менше ніж було передбачено при розробці у 2008 році.

Загалом варто зазначити, що сумарні реальні надходження до молодіжних громадських організацій були виконані на рівні планових лише у 2016 році (рис. 5). Цей факт показує, що оцінювання короткострокових перспектив Міністерством здійснюється ефективно і помилки зроблені у 2008 році при розробці Програми на 2009-2015 роки були виправлені.

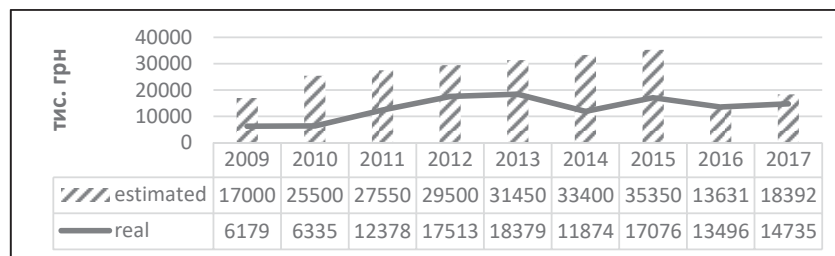

Рис. 5. Характеристика усіх надходжень коштів

Джерело: розроблено авторами на основі³⁴

Що стосується прямої дії навіть тоді, коли на заходи не може бути виділено жодної фінансової підтримки варто розглянути приклад співпраці молодіжних громадських організацій з органами місцевого самоврядування. На Львівщині був розроблений Меморандум про співпрацю, який

¹ Державна цільова соціальна програма "Молодь України" на 2009-2015 роки, 2009 (Кабінет Міністрів України). Офіційний вісник України, 7, 50, 217.

² Державна цільова соціальна програма "Молодь України" на 2016-2020 роки, 2016 (Кабінет Міністрів України). Офіційний вісник України, 21, 9, 828.

³ Державна цільова соціальна програма "Молодь України" на 2009-2015 роки, 2009 (Кабінет Міністрів України). Офіційний вісник України, 7, 50, 217.

⁴ Державна цільова соціальна програма "Молодь України" на 2016-2020 роки, 2016 (Кабінет Міністрів України). Офіційний вісник України, 21, 9, 828.

визначає відносини та напрями співробітництва між департаментом освіти і науки облдержадміністрації, відділом молодіжної політики управління молоді та спорту, департаментом охорони здоров'я, службою у справах дітей обласної державної адміністрації і дитячими, молодіжними та іншими громадськими організаціями. У Меморандумі розробленому на 2015-2017 роки було чітко визначено принципи та завдання співробітництва між сторонами в сфері молодіжної політики. Документ не суперечить цілям жодної зі сторін, а лише визначає можливі напрями співпраці. Реалізуючи завдання визначені подібними меморандумами, молодіжні громадські організації долучаються до розвитку молодіжної політики на місцевому рівні.

На жаль, так виглядає, що чиновники профільного Міністерства та органів місцевого самоврядування розуміють відкриту модель молодіжної політики як таку, в якій молодь сама реалізовує власні бажання та захищає права. В такому випадку молодіжні громадські організації зосереджують свою детальнішу увагу лише на двох інших рівнях співпраці з суб'єктами молодіжної політики. Даний вид співпраці потребує детальнішого розгляду і повинна стати наступною темою для наукового дослідження.

Для покращення співпраці з молодіжними громадськими організаціями та вдосконалення їх як основного інструменту реалізації державної молодіжної політики інститутам державної влади потрібно здійснити прості, але важливі кроки в їх інституційно-правовому та фінансовому забезпеченні.

Відповідно до науково-обґрунтованих рекомендацій основним інституційно-правовим кроком повинно стати запровадження принципів Європейської хартії участі молоді в державній молодіжній політиці через ухвалення уже згаданого Закону «Про молодь» № 3621¹. В ньому передбачено визнання молодіжної роботи, посилення участі молоді в процесі ухвалення рішень органами влади, запровадження інституційної підтримки молодіжних організацій та створення Національного фонду підтримки молодіжних ініціатив, що надаватиме кошти та фаховий супровід реалізації ініціатив молоді.

Також важливо в найближчому майбутньому розробити законопроект щодо сприяння громадянської та неформальної освіти шляхом визнання у формальній освіті результатів навчання, отриманих шляхом громадської та волонтерської діяльності. Визнання молодіжних працівників фахівцями у сфері молодіжної політики надасть їм можливість отримувати легальну платню за свою працю, а також здобувати відповідну освіту в закладах вищої освіти.

Рекомендовано створити державний орган, який наділений достатніми правовими механізмами для координації заходів (проведених в основному молодіжними та іншими громадськими організаціями) у сфері національно-патріотичного виховання та діяльності інших органів державної влади, а також моніторингу і контролю за якістю їх втілення.

Створення законодавчих умов для розвитку механізму «відсоткової філантропії» надасть право кожному громадянину України вільно підтримувати діяльність громадських та благодійних організацій. Механізм «відсоткової філантропії»² надає право платнику податку на доходи фізичних осіб переадресувати 1-2% свого податку на суспільні потреби – безпосередньо організації, яка працює над вирішенням суспільної проблеми, в тому числі і молодіжної.

Переходячи у сферу фінансового забезпечення ініціатив молодіжних громадських організацій доцільно звернути увагу інститути державної влади на можливість впровадження фінансування проектів для громадських організацій на конкурсних засадах від Міноборони та Міносвіти у сфері молодіжної політики.

Зважаючи на відсутність детальної інформації про реалізацію фінансової підтримки в регіонах, ми вважаємо за потрібне прозора та на конкурсних засадах розподіляти цільові кошти серед обласних управлінь молоді, при цьому обов'язково залучаючи авторитетні молодіжні організації чи громадські організації, які працюють із молоддю.

Запровадження конкурсу проектів на інституційну підтримку всеукраїнських молодіжних громадських організацій стане стратегічним кроком до розвитку самих організацій і створить можливість скеровувати до 20% коштів на адміністративні видатки³.

¹ Яцун, Б. (2018). *Дорожня карта реформ 2019-2023 рр.* Київ: Центр демократії та верховенства права, 70.

² Там само, 71.

³ Міський, В. (2016). *Дорожня карта реформ (вересень 2016-грудень 2017 рр.)*. Київ: Центр демократії та верховенства права, 58

Однією з системних проблем у сфері фінансової підтримки молодіжних громадських організацій є існування великих розривів між реальними і плановими показниками. На нашу думку, необхідно при розробці Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2021-2025 роки або її аналогу запровадити точніший механізм прогнозування розміру бюджету та посилити контроль за цільовим використанням коштів молодіжними громадськими організаціями при реалізації конкурсних проектів.

Основною рекомендацією є збільшення частки фінансування молодіжних громадських організацій у бюджеті до докризових показників у 75%, не за рахунок зменшення загального обсягу бюджету, а шляхом ініціювання конкурсних заходів та проектів під усі можливі пріоритетні сфери розвитку молодіжної політики. Це дозволить максимально наблизитися до відкритої моделі розвитку державної молодіжної політики в Україні.

Висновки.

З метою забезпечення реалізації основних завдань молодіжної політики органам державної влади слід забезпечити здійснення таких заходів: сприяння розвитку кооперації та співпраці державних інституцій з молодіжними організаціями через ухвалення спільних програм дій і кроків; забезпечення фінансової підтримки на розроблення та реалізацію заходів та проектів молодіжних громадських організацій; запровадження інституційної підтримки молодіжних організацій та створення Національного фонду підтримки молодіжних ініціатив. Все це дозволить оптимізувати модель розвитку державної молодіжної політики в Україні, використовуючи наявний потенціал молодіжних громадських організацій.

References:

1. Williamson, H. (2002). *Supporting young people in Europe: Principles, policy and practice*. Strasbourg: Council of Europe Publishing. [in English].
2. *Zakon pro molodizhni ta dytiachi hromadski orhanizatsii, 1999 (Verkhovna Rada Ukrainy)*. [Law on Youth and Children Public Organizations, 1999 (Verkhovna Rada of Ukraine)] *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy* [The Official Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine], 1, 2. [in Ukrainian].
3. Krzaklewska, E., Williamson H. (2013) *Youth policy in Ukraine – Conclusions of the Council of Europe International Review Team*, Strasbourg: Council of Europe Publishing. [in English].
4. *Derzhavna tsilova sotsialna prohrama Molod Ukrainy na 2009-2015 roky 2009* (Kabinet Ministriv Ukrainy). [State Target Social Program Youth of Ukraine for 2009-2015 2009 (Cabinet of Ministers of Ukraine)]. *Oficijnyj visnik Ukrajiny* [Official Bulletin of Ukraine], 7, 50, 217. [in Ukrainian].
5. *Derzhavna tsilova sotsialna prohrama Molod Ukrainy na 2016-2020 roky, 2016* (Kabinet Ministriv Ukrainy). [State Target Social Program "Youth of Ukraine" for 2016-2020 2016 (Cabinet of Ministers of Ukraine)]. *Oficijnyj visnik Ukrajiny* [Official Bulletin of Ukraine], 21, 9, 828. [in Ukrainian].
6. *Zakon pro Derzhavnyi biudzhet Ukrainy na 2018 rik 2018* (Verkhovna Rada Ukrainy) [Law on the State Budget of Ukraine for 2018 2018 (Verkhovna Rada of Ukraine)] *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny* [The Official Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine], 3-4, 5, 26. [in Ukrainian].
7. Yatsun, B. (2018). *Dorozhnia karta reform 2019-2023 rr.* [Reforms Roadmap 2019-2023 years]. Kyiv: Tsentr demokratii ta verkhovenstva prava. [in Ukrainian].
8. Miskyi, V. (2016). *Dorozhnia karta reform (veresen 2016 – hruden 2017 rr.)* [Reforms Roadmap (September 2016 – December 2017 years)]. Kyiv: Tsentr demokratii ta verkhovenstva prava. [in Ukrainian].